

ที่ พร ๐๐๓๗.๕/ว ๕๐๖๑

ศาลากลางจังหวัดแพร่
ถนนไชยบูรณ์ พร ๕๔๐๐๐

๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการจัดงานต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กรณีการจัดทำโครงการส่งเสริมพิธีละศีลออกเดือนรอมฎอน

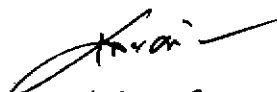
เรียน นายอำเภอทุกอำเภอ นายกองกำกับการบริหารส่วนจังหวัดแพร่ และนายกเทศมนตรีเมืองแพร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท ๐๘๐๘.๔/ว ๕๐๖๓
ลงวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๔

กระทรวงมหาดไทย ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการจัดงานต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีการจัดทำโครงการส่งเสริมพิธีละศีลออกเดือนรอมฎอน ให้ถือว่าการจัดทำโครงการที่เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนาหรือทำนุบำรุงศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเบิกค่าใช้จ่ายได้ตามงบประมาณที่ตั้งไว้ และเบิกจ่ายได้เท่าที่จำเป็นและประหยัดโดยคำนึงถึงฐานะการคลังเป็นสำคัญ ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวจะต้องเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนา หรือกิจการของศาสนาที่ให้ประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเป็นการทั่วไป มิใช่การส่งเสริมและสนับสนุนศาสนิกชนในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของตน รายละเอียดตามสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วยพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ สำหรับอำเภอให้แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ทราบและถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายเสรี คำภีร์ธัมมิ)

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดแพร่
และสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดแพร่

กลุ่มงานการเงิน บัญชี และการตรวจสอบ

โทร.๐-๕๔๕๓-๔๑๑๘ ต่อ ๒๓

โทรสาร ๐-๕๔๕๓-๔๑๑๘ ต่อ ๒๒,๒๕

สำนักเลขาธิการปกครองท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน
เลขที่ ๐๘๖๙
วันที่ ๑๒.๖.๒๕๖๕
เวลา ๑๖.๕๘ น.

๙๒๘๐
๙๖ ๕-๗ ๙

ที่ มท ๐๘๐๘.๔/๖ ๒๐๖๗

กระทรวงมหาดไทย
ถนนอภัยวงศ์ กทม. ๑๐๒๐๐

๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการจัดงานต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กรณีการจัดทำโครงการส่งเสริมพิธีละศีลอดในเดือนรอมฎอน

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด

อ้างถึง หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๑๓.๔/๖ ๑๓๔๗ ลงวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. หนังสือจังหวัดภูเก็ต ที่ ภก ๐๐๓๗.๔/๑๓๖๙๕ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๓

๒. หนังสือสำนักจุฬาราชมนตรี ที่ สพ. ๑๘๕๓.๒๒๗.๐๗/๒๕๕๔

ลงวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๔

๓. บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง เสร็จที่ ๒๙๕/๒๕๕๓

ตามที่กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการ
เบิกค่าใช้จ่ายในการจัดงานต่างๆ ทั้งในกรณีที่ทำเนิการเองหรืออุดหนุนหน่วยงานอื่น โดยให้เบิก
ได้ตามงบประมาณที่ตั้งไว้และเบิกจ่ายได้เท่าที่จำเป็นและประหยัด โดยคำนึงถึงฐานะการคลังของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ ประกอบกับจังหวัดภูเก็ต ได้หาหรือกรณีเทศบาลตำบลรัชฎา
จัดทำโครงการส่งเสริมพิธีละศีลอดในเดือนรอมฎอน นั้น

กระทรวงมหาดไทย พิจารณาแล้ว มีความเห็นดังนี้

๑. ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔๕ (๗ ทวิ)

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๕๐ (๘) มาตรา ๕๓ (๑) และมาตรา ๕๖ (๑) พระราชบัญญัติ

สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๖๗ (๕) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและ

ขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ (๑๑) มาตรา ๑๗ (๑๘)

ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น วัฒนธรรมและการศาสนา และความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑) เรื่อง การใช้

จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการประกอบพิธีฮัจญ์ได้วางหลักว่า การส่งเสริม

และสนับสนุนศาสนาหรือทำนุบำรุงศาสนานั้น ต้องเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนาหรือกิจการ

ของศาสนาที่เป็นประโยชน์ หรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเป็นการทั่วไป มิใช่การส่งเสริมและ

สนับสนุน ศาสนิกชนประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของตน

๒. ประกอบกับสำนักจุฬาราชมนตรี มีความเห็นว่าการประกอบพิธีละศีลอดในเดือน

รอมฎอนสำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลามนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นการประกอบพิธีกรรมเฉพาะตัวสำหรับบุคคล

ที่เข้าเกณฑ์บังคับตามศาสนบัญญัติก็จริง แต่มีข้อบัญญัติทางศาสนาส่งเสริมให้ผู้นับถือศาสนาอิสลาม

/ ร่วมชুমุหม ...

ร่วมชุมนุมในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว ณ มัสยิดสถาน อันเป็นศูนย์รวมของชุมชน มีการร่วมแรง
และสละเวลาเพื่อการประกอบอาหารสำหรับการทำพิธีละศีลอด ตลอดจนมีการบรรยาย ศาสนธรรม
และให้ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งถือเป็นการจัดกิจกรรมในเชิงการให้ความรู้แก่สาธารณชนการสนับสนุน
งบประมาณเพื่อดำเนินโครงการประกอบพิธีละศีลอด จึงเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนาหรือ
กิจการของศาสนาให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวมอีกทั้งยังถือเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
ผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นการทั่วไป ทั้งนี้ ยังอนุโลมได้ว่าการประกอบพิธีละศีลอดถือเป็นจารีต
ประเพณีอันเกี่ยวเนื่องด้วยหลักคำสอนทางศาสนาและเป็นการสืบสานวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นที่มี
ผู้นับถือศาสนาอิสลามตั้งชุมชนอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการบำรุงรักษาส่งเสริม
และทำนุบำรุงอยู่แล้ว และประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรง

ดังนั้น เพื่อให้การใช้จ่ายเงินในการจัดงานต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงขอชักชวนความเข้าใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการจัดงานต่างๆ ขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นตามหนังสือดังกล่าวข้างต้น ในกรณีการจัดทำโครงการที่เป็นการส่งเสริมและ
สนับสนุนศาสนาหรือทำนุบำรุงศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเบิกค่าใช้จ่ายได้ตาม
งบประมาณที่ตั้งไว้และเบิกจ่ายได้เท่าที่จำเป็นและประหยัดโดยคำนึงถึงฐานะการคลังเป็นสำคัญ
ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวจะต้องเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนา หรือกิจการของศาสนาที่ให้
ประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเป็นการทั่วไป มิใช่การส่งเสริมและสนับสนุนศาสนิกชนใน
การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของตน

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และแจ้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายวัลลภ พริ้งพงษ์)

รองปลัดกระทรวงมหาดไทย

ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านพัฒนาชุมชนและ
ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

สำนักบริหารการคลังท้องถิ่น

ส่วนพัฒนาระบบบัญชีท้องถิ่น

โทร. ๐-๒๒๕๑-๙๐๐๐ ต่อ ๑๖๐๙-๘

โทรสาร. ๐-๒๒๕๑-๘๙๒๖

พัฒนาระบบงบประมาณ
เลขรับ..... ๖๖
วันที่ 20 ก.ย. 2553
เวลา.....

๗๖
99
24 ก.ย. 53
๖๖

พัฒนาระบบงบประมาณ
เลขรับ..... 58023
วันที่ 20 ก.ย. 2553
เวลา.....
ศาลากลางจังหวัดภูเก็ต

ที่ ภค 0037.4/ 13๒5

ถนนริศร ภค 83000

สำนักบริหารการคลังท้องถิ่น
เลขรับ..... 3998/530
วันที่ 20 ก.ย. 2553
เวลา.....

14 กันยายน 2553

เรื่อง การขอจัดทำโครงการส่งเสริมพิธีละศีลอดในเดือนรอมฎอน
เรียน อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. สำเนาหนังสือเทศบาลตำบลรัชฎา ที่ ภค 52705/2054 ลงวันที่ 11 สิงหาคม 2553
2. สำเนาหนังสือสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 13 ถบ ที่ ตผ 0041/465
ลงวันที่ 18 มีนาคม 2553

ด้วยเทศบาลตำบลรัชฎา มีหนังสือขอหารือการขอจัดทำโครงการส่งเสริมพิธีละศีลอดในเดือนรอมฎอน โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่าย เป็นค่าอาหารแห้ง และอาหารสด เพื่อประกอบการทำพิธีละศีลอดว่าเทศบาลตำบลรัชฎาจัดทำโครงการดังกล่าวโดยใช้งบประมาณหมวดค่าใช้สอย โดยเทศบาล ตำบลรัชฎาดำเนินการเองมิได้อุดหนุนแต่อย่างใด จึงขอหารือว่าโครงการดังกล่าวของเทศบาลตำบลรัชฎาปฏิบัติถูกต้องตามระเบียบหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางจัดทำโครงการในปีงบประมาณต่อไป รายละเอียดตามหนังสือที่ส่งมาพร้อมนี้

จังหวัดภูเก็ตพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลมีสิทธิที่จะใช้เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตนด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะจ่ายเงินหรือค้ำหนุนผู้ศรัทธาได้แต่เฉพาะที่กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือหนังสือสั่งการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ การที่หน่วยงานของรัฐจะให้การสนับสนุนการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมทำให้เกิดการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นซึ่งนับถือศาสนาอื่นหรือไม่ได้นับถือศาสนา ส่วนอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมศาสนาหรือทำนุบำรุงศาสนานั้นต้องเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนาหรือกิจการของศาสนาที่ให้ประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเป็นการทั่วไป ซึ่งอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลในการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ส่วนกรณีการจัดซื้ออาหารและเครื่องคัมภีร์ดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์การตั้งงบประมาณรายจ่ายซึ่งต้องเป็นกิจการที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของเทศบาลและประชาชนในเขตพื้นที่โดยรวมได้รับประโยชน์โดยตรงในกิจการ ซึ่งหากไม่ดำเนินการในกิจการนั้นก็ไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนแต่อย่างใด เนื่องจากการจัดซื้ออาหารและเครื่องคัมภีร์เป็นการดำรงชีพปกติ

/ของแต่ละคนอยู่แล้ว...

กลุ่มพัฒนาระบบงบประมาณ
และพัสดุท้องถิ่น
เลขรับ..... 1023
วันที่ 20 ก.ย. 2553
เวลา.....

.....
101

ของแต่ละคนอยู่แล้ว ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ของเทศบาลที่จะเบิกจ่ายเงินงบประมาณเพื่อการดังกล่าว และพิธีละศีล
อดในเดือนรอมฎอน เป็นความเชื่อทางศาสนาเป็นเรื่องของความศรัทธาโดยดำเนินการปีละครั้ง ดังนั้น การนำ
งบประมาณของทางราชการไปจ่ายซึ่งไม่เป็นไปตามกฎหมาย จึงไม่มีระเบียบขออนุญาตให้จ่ายได้ แต่เนื่องจากกรณี
ดังกล่าวองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดภูเก็ต โดยส่วนมากได้ตั้งงบประมาณและสนับสนุนงบประมาณพิธี
ละศีลอดในเดือนรอมฎอน เป็นจำนวนมากและเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องและเป็นแนวทางเดียวกัน จึงขอ
หาหรือว่าความเห็นของจังหวัดภูเก็ตถูกต้องหรือไม่

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และแจ้งเทศบาลตำบลรัษฎาถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิชัย ไพรสงบ)
ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต

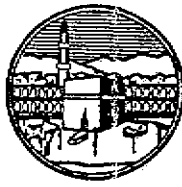
สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด

กลุ่มงานกฎหมาย ระเบียบฯ

โทร./โทรสาร 0-7621-3632, 0-7621-1035

สำนักจุฬาราชมนตรี

ศูนย์บริหารกิจการศาสนาอิสลามแห่งชาติ
27 ก.ค. 2554

مجلس شيخ الإسلام في تايوان

SHEIKHUL ISLAM OFFICE

Sheikhul Islam Office Building

- ปลัด
- รองปลัด
- ผู้อำนวยการ
- ผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร
- ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
- ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการระหว่างประเทศ
- ผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมศาสนา
- ผู้อำนวยการฝ่ายวัฒนธรรม
- ผู้อำนวยการฝ่ายประชาสัมพันธ์
- ผู้อำนวยการฝ่ายความร่วมมือ

ที่ สช. ๒๕๕๓/๒๒๓๓/๒๕๕๔
 ก.๒๕
 เรื่อง ขอร้องเพื่อทบทวนความเห็นใหม่เกี่ยวกับการจัดทำโครงการส่งเสริมพิธีละศีลอด
 ในเดือนรอมฎอน

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๔

องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล
 รับเลขที่ ๗๘๐
 วันที่ 27 ก.ค. 2554
 เวลา

องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล
 กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 รับเลขที่ ๕๑๑๓
 วันที่ 28 ก.ค. 2554
 เวลา ๑๕.๐๐ น.

เรียน นายองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล
 อ้างถึง หนังสือองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล ที่ กก.๗๑๔๗๐๕/๒๕๕๔
 ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

ตามที่ องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต มีหนังสือขอความเห็น
 จุฬาราชมนตรี ถึงหลักปฏิบัติในพิธีละศีลอดเดือนรอมฎอน เพื่อแจ้งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นให้
 ทบทวนความเห็นซึ่งตอบข้อหารือตามที่จังหวัดภูเก็ต มีหนังสือหารือ ที่กก. ๐๐๓๗.๔/๑๓๖๕๕ ลงวันที่
 ๑๖ กันยายน ๒๕๕๓ กรณีเทศบาลตำบลรัชฎา จัดทำโครงการส่งเสริมพิธีละศีลอดเดือนรอมฎอน โดย
 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พิจารณาแล้วเห็นว่า การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาล
 ตำบลในการบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ตาม
 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๕๖ มาตรา ๕๐ (๘) และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการ
 กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ (๑๑) ควรเป็นไปในลักษณะ
 การส่งเสริมและสนับสนุนที่ให้ประโยชน์ บำรุง รักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ
 วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น หรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน อันเป็นการจัดบริการสาธารณะเพื่อ
 ประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของคนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การจัดกิจกรรมในเชิงการให้
 ความรู้หรืออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีของท้องถิ่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับกรปฏิบัติพิธีกรรมตามความ
 เชื้อของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น การที่เทศบาลตำบลรัชฎาจัดซื้ออาหารและเครื่องดื่มให้แก่ประชาชน
 ในท้องถิ่น เพื่อประกอบพิธีละศีลอดในเดือนรอมฎอนอันเป็นการประกอบพิธีกรรมเฉพาะตัวสำหรับผู้
 นับถือศาสนาอิสลาม จึงไม่อาจถือว่าเป็นการจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลและ
 รับรองความเห็นของจังหวัดว่าถูกต้องแล้วนั้น สำนักจุฬาราชมนตรี มีความเห็นดังนี้

๑. การประกอบพิธีละศีลอดในเดือนรอมฎอนสำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลามนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็น
 การประกอบพิธีกรรมเฉพาะตัวสำหรับบุคคล ที่เข้าเกณฑ์นับถือศาสนาอิสลามก็จริง แต่มี

สำเนาถูกต้อง

(นายวันชัย หอมทาว)
 นิติกรชำนาญการ

นายไพรัช คุณผล
 นักบริหารงานการศึกษา รักษาการผู้อำนวยการ
 ผู้อำนวยการกองส่งเสริม ศาสนาและวัฒนธรรม

ข้อบัญญัติ.....

ข้อบัญญัติทางศาสนาส่งเสริมให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามร่วมชุมนุมในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว ณ มัสยิดสถาน อันเป็นศูนย์รวมของชุมชน มีการร่วมแรงและสละเวลาเพื่อการประกอบอาหารสำหรับการทำพิธีละศีลอด ตลอดจนมีการบรรยายศาสนธรรมและให้ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งถือเป็นการจัดกิจกรรมในเชิงการให้ความรู้แก่สาธารณชน อีกทั้งมีการร่วมปฏิบัติพิธีละหมาดอันเป็นศาสนกิจหลักของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งได้แก่การละหมาดมักริบ อิซาอูและการละหมาดคระอวิหฺ อันเป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่จำต้องกระทำเป็นหมู่คณะและมีอานิสงค์มาก ดังที่ปรากฏด้วยบทในพระวจนะของศาสดามูฮัมมัด (คือลัทธิลุลูฮฺอะลยฺฮิวะลัลลัม) และคำวินิจฉัยของปวงปราชญ์ในศาสนาอิสลาม ตลอดจนเป็นประเพณีนิยมอันเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนาที่กลุ่มประเทศมุสลิมถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งนี้บรรยากาศที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามได้กระทำให้เป็นที่น่าประจักษ์จะเกิดขึ้นเฉพาะในเดือนรอมฎอนเป็นกรณีพิเศษซึ่งแตกต่างจากเดือนอื่น ๆ ในรอบปี ดังนั้น การสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการประกอบพิธีละศีลอดจึงเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนาหรือกิจการของศาสนาที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม อีกทั้งยังถือว่าเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นการทั่วไป ทั้งนี้ ยังอนุโลมได้ว่าการประกอบพิธีละศีลอดซึ่งนิยมกระทำกัน ณ มัสยิดสถานถือเป็นจารีตประเพณีอันเกี่ยวเนื่องด้วยหลักคำสอนทางศาสนาและเป็นการสืบสานวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามตั้งชุมชนอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการบำรุงรักษา ส่งเสริมและทำนุบำรุงอยู่แล้ว และประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรง

๒. ตามความเห็นข้อที่ ๑ ข้อมเป็นที่น่าประจักษ์ว่า การประกอบพิธีละศีลอดในเดือนรอมฎอนเป็นศาสนกิจที่ก่อให้เกิดความสามัคคีของหมู่คณะ เป็นข้อปฏิบัติตามหลักศาสนาบัญญัติที่ผูกพันเกี่ยวข้องกับสมาชิกในสังคมโดยรวม มิใช่เป็นเพียงการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะและการจัดซื้ออาหารและเครื่องคัม ถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการเพื่อประกอบพิธีละศีลอดเท่านั้น เพราะโดยข้อเท็จจริง หากมีงบประมาณจำนวนหนึ่งมาสนับสนุนและส่งเสริมโครงการ ผู้ดำเนินโครงการอื่นได้แก่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดย่อมได้รับความสะดวกในการบริหารงบประมาณและการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีได้มีเฉพาะการละศีลอดเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการกระจายเมล็ดเงินที่ได้จากงบประมาณสู่ชุมชน มีการรับจ้างประกอบอาหาร มีการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์อาหารคาวและหวาน ทั้งในรูปแบบและผลไม้ซึ่งเป็นผลผลิตของชุมชน จึงถือเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยตรง การมีความเห็นว่าการจัดซื้ออาหารและเครื่องคัมเป็นเพียงการดำรงชีพปกติของแต่ละคนอยู่แล้ว จึงเป็นการคว่นสรุปที่ไม่อิงกับข้อเท็จจริง ทั้งนี้เพราะโครงการดังกล่าวมีมติทางสังคมโดยรวมเป็นองค์ประกอบอยู่ด้วย คือ การลดรายจ่ายของครัวเรือน การกระจายรายได้ การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางศาสนา การสร้างความสามัคคี การบำรุงรักษาศิลปะทางโภชนาการและการ

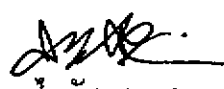
สำเนาถูกต้อง

(นายวันชัย หอมหาว)
 นิติกรชำนาญการ

สำเนาถูกต้อง

สืบสาน.....

นายไพรัช คุ้มผล

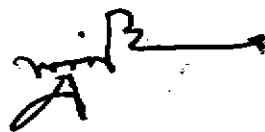
นักบริหารงานการศึกษา ราชการส่วน
 ผู้ชำนาญการพิเศษ

สืบสานอาหารประจำท้องถิ่น ซึ่งเป็นจารีตนิยมเฉพาะในบางเทศกาล และถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สั่งสมมาชยาวนาน การจัดโครงการพิธีละศีลออกในเดือนรอมฎอนจึงมิใช่เป็นเพียงเรื่องของการกินการ คืมอันเป็นการดำรงชีพของแต่ละบุคคลเท่านั้น แต่ยังถือเป็นการสืบสานวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นอัน เกี่ยวเนื่องด้วยคำสอนของศาสนาทั้งสิ้น การสนับสนุนงบประมาณให้แก่โครงการประกอบพิธีละศีลออก จึงเป็นการสมควรตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่ปรากฏ ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๕๕๖ มาตรา ๕๐ (๘) และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๑๖ (๑๑) และสอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามมาตรา ๒๘๑, ๒๘๒, ๒๘๓ และ ๒๘๕ ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีน้าเป็นการกระทำที่ขัดด้วยสาระสำคัญและเป็นการกระทำเกิน อำนาจหน้าที่ของผู้ผู้มีต้งงบประมาณแต่อย่างใด

๓. ตัวแทนของคณะอนุกรรมการคณะผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี ได้ลงพื้นที่ จังหวัดภูเก็ตเพื่อ สอบถามข้อเท็จจริงจากอิหม่ามประจำมัสยิด คณะกรรมการประจำมัสยิดและสัปบุรุษประจำมัสยิดได้ รับทราบข้อมูลเบื้องต้นว่า นับตั้งแต่มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนิน โครงการประกอบพิธี ละศีลออกในช่วงที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่ไป ในทางที่ดีและมีความสัมฤทธิ์ผลเกินคาด เนื่องจากมีผู้นับถือศาสนาอิสลามซึ่งเป็นสัปบุรุษของมัสยิดใน แต่ละพื้นที่ของจังหวัดภูเก็ตเข้าร่วมพิธีละศีลออก ณ มัสยิดสถาน และประกอบศาสนกิจร่วมกันมากขึ้น กว่าแต่ก่อนอย่างเห็น ได้ชัด แต่ละครอบครัวได้พาสมาชิกทั้งชาย หญิง เด็กและผู้ใหญ่มาร่วมใน โครงการดังกล่าวตลอดช่วงเดือนรอมฎอนของทุกปีที่เคยมีโครงการดังกล่าวดำเนินการ ทั้งนี้ แต่เดิม นิยมทำพิธีละศีลออกเป็นการเฉพาะของแต่ละครอบครัว แต่เมื่อมีการดำเนิน โครงการดังกล่าวได้เกิด ปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกหลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นที่กล่าวมาข้างต้น จึงถือได้ว่าการดำเนิน โครงการดังกล่าวก่อให้เกิด ประโยชน์แก่ส่วนรวมและมีประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม สมควรที่จะ ดำเนินโครงการดังกล่าวต่อไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในพื้นที่ จึงเห็นสมควรให้กรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่นทบทวนความเห็นใหม่

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายอาศิส พิทักษ์คุมพล)

จุฬาราชมนตรี

สำเนาถูกต้อง

(นายวันชัย หอมหมั่น)

นิติกรชำนาญการ

สำเนาถูกต้อง

นายไพรัช สุขผล

นักบริหารงานการศึกษา ศึกษาราชการแทน
ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เรื่อง การใช้จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการประกอบพิธีฮัจญ์

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีหนังสือ ด่วนมาก ที่ มท ๐๘๐๘.๒/๑๙๒๔ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๓ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สรุปความได้ว่า คณะกรรมการการกฤษฎีกา การยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร ได้เชิญกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นประชุมร่วมกับคณะอนุกรรมการการยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรม เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๓ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งประชาชนไปประกอบพิธีฮัจญ์ โดยมีประเด็นสืบเนื่องจากการที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๙ ได้มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของนายธานินทร์ ไชสมุทรม นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดสตูล โดยศาลอุทธรณ์ภาค ๙ วินิจฉัยว่า การที่นายธานินทร์ฯ ทาเสียงโดยการประกาศนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งฮัจญ์ นั้น เป็นการทาเสียงเลือกตั้งที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ เนื่องจากการทำฮัจญ์ถือเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคลที่มีความพร้อมในการเดินทางไปร่วมพิธี หากได้มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดสตูลที่นับถือศาสนาอิสลามและมีฐานะยากจน จนถึงขั้นที่จะต้องเข้าไปแก้ไขปัญหาก็ยังไม่ได้ว่านโยบายดังกล่าวเป็นการทำนุบำรุงศาสนา การส่งเสริมศาสนา จาริตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการการยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมได้มีมติว่า การใช้จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการประกอบพิธีฮัจญ์ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถดำเนินการได้ ส่วนกรณีของเทศบาลนั้นให้กระทรวงมหาดไทยนำบันทึกการประชุมไปประกอบการตีความกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย และเสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นพิจารณาแล้วเห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมศาสนา หรือบำรุงรักษาศิลปะ จาริตประเพณี ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔๕ (๗ ทวิ) กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๔๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ (๑๑) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๕๐ (๘) มาตรา ๕๓ (๑) และมาตรา ๕๖ (๑) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๖๗ (๕) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ (๑๑) และมาตรา ๑๗ (๑๘) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา

ส่งพร้อมหนังสือ ด่วนมาก ที่ นร ๐๙๐๑/๐๔๗๖ ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๖๒ (๑๓) และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๘๙ (๑๔ ทวิ) แต่การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพาประชาชนไปประกอบพิธีฮัจญ์ จะถือเป็นการส่งเสริมศาสนาหรือ บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี อันเป็นอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ เป็น ปัญหาข้อกฎหมาย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงขอหารือว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะตั้ง งบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการที่ประชาชนจะไปแสวงบุญ (ประกอบพิธีฮัจญ์) และการไป สักการะสิ่งเวียงสถาน รวมทั้งประกอบพิธีการอื่นในลักษณะเดียวกัน จะถือว่าเป็นการส่งเสริม ศาสนา หรือบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี หรืออำนาจหน้าที่อื่น อันเป็นอำนาจหน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑) ได้พิจารณาข้อหารือของกรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น โดยมีผู้แทนสำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงบประมาณ) ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) ผู้แทนกระทรวงวัฒนธรรม (กรมการศาสนา) และผู้แทน สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว มีความเห็นว่า มาตรา ๓๗^๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ใน การถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ ตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น บุคคลจึงมีสิทธิที่จะใช้เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตนด้วยค่าใช้จ่าย ของตนเอง การที่หน่วยงานของรัฐจะให้การสนับสนุนการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคล ใดบุคคลหนึ่งย่อมทำให้เกิดการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นซึ่งนับถือศาสนาอื่น หรือไม่ได้นับถือศาสนาได้ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเห็นได้ว่า มาตรา ๒๘๓^๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับ มาตรา ๑๖

^๑มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยม ในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความ เชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อัน เป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทาง ศาสนาหรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อ แตกต่างจากบุคคลอื่น

^๒มาตรา ๒๘๓ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและ จัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวมด้วย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการ บริหารงานได้โดยอิสระและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถ

(๑๑)^๓ และมาตรา ๑๗ (๑๘)^๔ แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฯ กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่หลักในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และแม้จะมีกฎหมายบางฉบับ เช่น มาตรา ๖๗ (๕)^๕ แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลฯ และ (๑๑)^๖ แห่งกฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๕๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดฯ บัญญัติให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมศาสนาหรือทำนุบำรุงศาสนา แต่การส่งเสริมและสนับสนุนนั้นต้องเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนาหรือกิจการของศาสนาที่ให้ประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเป็นการทั่วไป มิใช่การส่งเสริมและสนับสนุนศาสนิกชนในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของตน

เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑) มีความเห็นว่า การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกค่าใช้จ่ายให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นเพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์อันเป็นการ

พัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นให้จัดบริการสาธารณะได้โดยครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่ จัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง

ฯลฯ	ฯลฯ
“มาตรา ๑๖ ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองดังนี้	
ฯลฯ	ฯลฯ
(๑๑) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น	

ฯลฯ	ฯลฯ
“มาตรา ๑๗ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๖ ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้	

ฯลฯ	ฯลฯ
(๑๘) การส่งเสริมการศึกษา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น	
ฯลฯ	ฯลฯ
“มาตรา ๖๗ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้	
ฯลฯ	ฯลฯ
(๕) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	

ฯลฯ	ฯลฯ
“ให้กิจการดังต่อไปนี้เป็นกิจการที่ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นสมควรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ	

ฯลฯ	ฯลฯ
(๑๑) จัดการศึกษา ทำนุบำรุงศาสนา และบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น	

ฯลฯ	ฯลฯ
-----	-----

ประกอบพิธีกรรมเฉพาะตัวสำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลาม จึงไม่ถือว่าเป็นการดูแลและจัดทำ
บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเป็นการส่งเสริมศาสนาหรือทำนุบำรุง
ศาสนาอันเป็นกิจการที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่อย่างใด ส่วนกรณี
ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกค่าใช้จ่ายให้แก่ประชาชนเพื่อไปสักการะสังเวชนียสถานหรือ
ประกอบพิธีกรรมอื่นในลักษณะเดียวกันก็ย่อมไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นเช่นกัน

(ลงชื่อ) พรทิพย์ จาละ

(คุณพรทิพย์ จาละ)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พฤษภาคม ๒๕๕๓